

Etter liste

Deres ref.:  
Vår ref.: 21/28563-25  
Saksbehandler: Marie Thoresen  
Dato: 11.10.2022

## Høring om felles kompetansemål (FKM) i spesialistutdanningen for leger

Helsedirektoratet sender ut høring om felles kompetansemål (FKM) i spesialistutdanningen for leger med frist for tilbakemelding 3.2.23. Høringsnotatet følger vedlagt. Høringen sendes til regionale helseforetak, private/ideelle virksomheter som har søkt om godkjenning/registrering som utdanningsvirksomheter, Den norske legeforening, KS og ALIS-kontorene.

### Veiledning til høringen

Tilbakemeldingene kan sendes til Helsedirektoratet som brev. De regionale helseforetakene kan sende oppsummering av regionens høringssvar og eventuelt inkludere de enkelte høringssvarene fra helseforetakene som vedlegg dersom det er ønskelig.

Høringen er omfattende, og det er viktig for Helsedirektoratets videre arbeid å få gjennomarbeidede høringssvar tilbake. Helsedirektoratet foreslår at utdanningsvirksomhetene som svarer på høringen organiserer høringsarbeidet tverrfaglig mellom ulike spesialiteter slik at ulike synspunkter på FKM mellom for eksempel kliniske og parakliniske spesialiteter belyses. Det er også ønskelig at leger i spesialisering involveres i arbeidet.

### Oppsummering av innholdet i høringen

Helsedirektoratet ønsker innspill i høringen til følgende forslag om nye felles kompetansemål (FKM):

- Forslag om nytt felles kompetansemål som omhandler kliniske studier/klinisk forskning (kap.3), samt forslag om tillegg av praktisk læringsmål i relevante spesialiteters spesialitetsspesifikke læringsmål. Dette inkluderer også innspill om hvilke spesialiteter dette er aktuelt for og forslag til formulering av nasjonalt anbefalt læringsaktivitet.
- Forslag om nytt felles kompetansemål som omhandler sakkyndig arbeid (kap. 4).
- Forslag om nytt felles kompetansemål som omhandler helseøkonomi (kap. 5).

Helsedirektoratet ønsker innspill i høringen til forslag til liste over nasjonalt anbefalte læringsaktiviteter for felles kompetansemål (kap. 6).

Helsedirektoratet ønsker innspill i høringen til fremtidig innretning av FKM og fordeling av FKM på spesialistutdanningens ulike deler (kap. 7).

#### Helsedirektoratet

Avdeling retningslinjer og fagutvikling

Marie Thoresen

Postboks 220 Skøyen, 0213 OSLO • Besøksadresse: Vitaminveien 4, Oslo • Tlf.: (+47) 47 47 20 20

Org.nr.: 983 544 622 • postmottak@helsedir.no • [www.helsedirektoratet.no](http://www.helsedirektoratet.no)

Veiledende informasjon og høringsspørsmål står under hvert kapittel i høringsnotatet.

Ved spørsmål til høringen eller behov for utsatt frist vennligst ta kontakt med saksbehandler seniorrådgiver Marie Thoresen ([marie.thoresen@helsedir.no](mailto:marie.thoresen@helsedir.no)).

Vennlig hilsen

Heidi Stien e.f.  
prosjektleder

Marie Thoresen  
seniorrådgiver

*Dokumentet er godkjent elektronisk*

Kopi:

DEN NORSKE LEGEFORENING, Nina Evjen;HELSE BERGEN HF, Frode Sirhaug;Regionalt Utdanningssenter - RegUt - Vest;Regionalt utdanningssenter - RegUt - Midt-Norge;Regionalt utdanningssenter - RegUt - Nord;Regionalt utdanningssenter - RegUt - Sør-Øst

Mottakere:

Helse Nord RHF  
Helse Midt RHF  
Helse Vest RHF  
Helse Sør-Øst RHF  
Den norske legeforening  
DIAKONHJEMMET SYKEHUS AS  
HARALDSPASS DIAKONALE SYKEHUS AS  
LOVISENBERG DIAKONALE SYKEHUS  
FYSMED-KLINIKKEN AS  
HAUGESUND SANITETSFORENING  
REVMATISMESYKEHUS AS  
MARTINA HANSENS HOSPITAL  
REHABILITERINGSSENTERET AIR AS  
REHABILITERINGSSENTERET NORD-NORGES KURBAD AS  
REVMATISMESYKEHUSET AS, Lillehammer  
RØDE KORS HAUGLAND REHABILITERINGSSENTER AS  
STAMINA HELSE AS  
STIFTELSEN BEITOSTØLEN HELSESPORTSENTER  
STIFTELSEN BETANIEN HOSPITAL SKIEN  
SØRLANDETS REHABILITERINGSSENTER EIKEN AS  
UNICARE HOKKSUND AS  
UNICARE JELØY AS

VALNESFJORD HELSESPORTSSENTER  
Modum Bad  
NKS Jæren Distriktpsykiatriske senter  
NKS Olaviken Alderspsykiatriske sykehus  
Solli sykehus/DPS  
Stiftelsen Betanien Bergen  
Statens arbeidsmiljøinstitutt  
Dr. Fürst medisinske laboratorium  
Folkehelseinstituttet  
BERGENSKLINIKKEN AS BLÅ KORS  
BORGESTADKLINIKKEN SA Blå Kors  
BLÅ KORS LADE BEHANDLINGSSENTER SA  
Blå Kors Haugaland A-senter  
ROGALAND A- SENTER AS  
STIFTELSEN MANIFESTSENTERET  
STIFTELSEN TRASOPPKLINIKKEN  
Voss DPS NKS Bjørkeli AS  
ALIS kontor Nord  
ALIS kontor Vest  
ALIS kontor Midt  
ALIS kontor Sør  
ALIS kontor Øst  
KS

# ENDRINGER I FELLES KOMPETANSEMÅL OG TILHØRENDE NASJONALT ANBEFALTE LÆRINGSAKTIVITETER FOR LEGER I SPESIALISERING

## Innhold

|                                                                                                                |    |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 1. Oppsummering av høringsnotatet og Helsedirektoratets ønske om innspill .....                                | 3  |
| 2. Felles kompetansemål, læringsaktiviteter og bakgrunn for høringen.....                                      | 4  |
| 3. Nye læringsmål som omhandler kliniske studier.....                                                          | 6  |
| 3.1 Bakgrunn .....                                                                                             | 6  |
| 3.2 Forskningskunnskap i dagens forskriftsfestede læringsmål .....                                             | 6  |
| 3.3 Innføring av læringsmål som omhandler kliniske studier.....                                                | 8  |
| 3.3.1 Felles kompetansemål eller spesialitetsspesifikt læringsmål eller begge deler? .....                     | 9  |
| 3.4 Forslag fra Helsedirektoratet.....                                                                         | 10 |
| 3.4.1 Spesialiteter hvor det er aktuelt å inkludere spesialitetsspesifikt læringsmål om kliniske studier ..... | 10 |
| 3.5 Nasjonalt anbefalt læringsaktivitet knyttet til kliniske studier .....                                     | 11 |
| Nytt felles kompetansemål.....                                                                                 | 11 |
| Nytt spesialitetsspesifikt læringsmål om kliniske studier .....                                                | 11 |
| 4. Kompetanse om sakkyndig arbeid i felles kompetansemål .....                                                 | 12 |
| 4.1 Bakgrunn .....                                                                                             | 12 |
| 4.2 Spesialitetsspesifikke læringsmål som omhandler sakkyndig arbeid .....                                     | 13 |
| 4.3 Helsedirektoratets forslag om nytt FKM som omhandler sakkyndig arbeid .....                                | 14 |
| 4.4 Nasjonalt anbefalt læringsaktivitet knyttet til sakkyndig arbeid .....                                     | 15 |
| 5. Nytt felles kompetansemål som omhandler helseøkonomi.....                                                   | 16 |
| 5.1 Bakgrunn .....                                                                                             | 16 |
| 5.2 Forslag om FKM som omhandler helseøkonomi .....                                                            | 16 |
| 5.3 Nasjonalt anbefalt læringsaktivitet .....                                                                  | 16 |
| 6. Liste over nasjonalt anbefalte læringsaktiviteter til FKM .....                                             | 17 |
| 6.1 Bakgrunn .....                                                                                             | 17 |
| 6.2 Helsedirektoratets forslag .....                                                                           | 17 |
| 6.3 Høringsinnspill .....                                                                                      | 19 |
| 7. Innretning og fordeling av felles kompetansemål .....                                                       | 20 |
| 7.1 Innhold i og fordeling av felles kompetansemål i del 1 av spesialistutdanning.....                         | 20 |
| 7.1.1 Høringsspørsmål .....                                                                                    | 20 |

|                                                                                           |    |
|-------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 7.2 FKM del 2/3 som separat del eller som del av spesialitetsspesifikke læringsmål? ..... | 21 |
| 7.2.1 Høringsspørsmål.....                                                                | 22 |

## 1. Oppsummering av høringsnotatet og Helsedirektoratets ønske om innspill

Helsedirektoratet sender ut høring om endringer i felles kompetansemål i spesialistutdanningen for leger med frist for tilbakemelding den 3.2.23. Se detaljer om innsending av høringssvar i høringsbrevet.

Her i kapittel 1 oppsummeres Helsedirektoratets ønske om innspill i høringen, for detaljer les de enkelte kapitlene.

**Helsedirektoratet ønsker innspill i høringen til følgende forslag om nye felles kompetansemål (FKM):**

- Forslag om nytt felles kompetansemål som omhandler kliniske studier/klinisk forskning (kap.3), samt forslag om tillegg av praktisk læringsmål i relevante spesialiteters spesialitetsspesifikke læringsmål. Dette inkluderer også innspill om hvilke spesialiteter dette er aktuelt for og forslag til formulering av nasjonalt anbefalt læringsaktivitet.
- Forslag om nytt felles kompetansemål som omhandler sakkyndig arbeid (kap. 4).
- Forslag om nytt felles kompetansemål som omhandler helseøkonomi (kap. 5).

**Helsedirektoratet ønsker innspill i høringen til forslag til liste over nasjonalt anbefalte læringsaktiviteter for felles kompetansemål (kap. 6).**

**Helsedirektoratet ønsker innspill i høringen til fremtidig innretning av FKM og fordeling av FKM på spesialistutdanningens ulike deler (kap. 7).**

## 2. Felles kompetansemål, læringsaktiviteter og bakgrunn for høringen

Med læringsmål menes i ny spesialistutdanning hva en lege skal forstå, kunne og være i stand til å utføre og gjennomføre etter endt læringsprosess og spesialistutdanning. Læringsmålene skal beskrive de generelle kravene til kompetanse som læringen skal resultere i. Hvert læringsmål inneholder krav til kunnskap og/eller ferdigheter, og spesifiserer også nivået på den kompetansen som skal oppnås gjennom bruk av ulike kompetansebegrep, se tabell 1.

| Kompetansenivå                  | Kompetansebegrep for kunnskapslæringsmål | Kompetansebegrep for ferdighetslæringsmål                  |
|---------------------------------|------------------------------------------|------------------------------------------------------------|
| <i>Laveste kompetansenivå</i>   | Ha kjennskap til<br>Kjenne til           | Ha kjennskap til<br>Kjenne til                             |
| <i>Mellomste kompetansenivå</i> | Ha kunnskap om                           | Under supervisjon kunne utføre/anvende/håndtere osv.       |
| <i>Høyeste kompetansenivå</i>   | Ha god kunnskap om                       | Beherske<br>Selvstendig kunne utføre/anvende/håndtere osv. |

Tabell 1. Kompetansebegrep i læringsmålene i spesialistutdanningen

Et godt læringsmål er formulert slik at legen i spesialisering, veileder og supervisorer forstår hva som skal læres. Læringsmålet må også være formulert slik at det er mulig å planlegge læringsaktiviteter og kompetansevurdering ut ifra det. Læringsmålene skal ha et korrekt språk, uten skrivefeil og eventuelle forkortelser skal skrives helt ut.

Leger i spesialisering (LIS) skal oppnå læringsmål som er knyttet til del 1 av spesialistutdanningen. De skal også oppnå læringsmål knyttet til den spesialiteten de utdanner seg i, ofte kalt spesialitetsspesifikke eller kliniske læringsmål. I tillegg skal de oppnå felles kompetansemål (FKM)<sup>1</sup>. Alle læringsmålene er forskriftsfestet og står oppført i vedlegg 2 til spesialistforskriften<sup>2</sup>. Før høring og forskriftsfesting av alle læringsmålene i 2017-2019 ble det gjennomført en stor og grundig prosess i samarbeid mellom Helsedirektoratet og Legeforeningen om utvikling av del 1-læringsmålene og de spesialitetsspesifikke læringsmålene, og mellom Helsedirektoratet og arbeidsgrupper sammensatt av eksperter på de ulike temaene for de felles kompetansemålene.

Felles kompetansemål gjelder for alle leger i spesialisering (LIS) uavhengig av spesialitet. Spesialitetene LIS utdanner seg i er heterogene, og inkluderer spesialiteter for leger som arbeider i alle delene av helsetjenestene. FKM skal beskrive felleskompetanser på tvers av spesialiteter og på tvers av arbeidssteder som legespesialister har i dag og som legespesialister bør ha i fremtiden. Det er viktig at FKM er oppdatert og gjenkjennelig som reelle felleskompetanser for legespesialister. Det

<sup>1</sup> Tidligere ble begrepet "felles kompetansemodul" brukt. Dette begrepet brukes ikke lenger, nå heter læringsmålene "felles kompetansemål".

<sup>2</sup> [Forskrift om spesialistutdanning og spesialistgodkjenning for leger og tannleger \(spesialistforskriften\) - Vedlegg 2. Læringsmål for spesialistutdanningen av leger - Lovdata](#)

er forskriftsfestet 74 felles kompetansemål. 50 av disse skal oppnås i løpet av del 1 av spesialistutdanningen og 24 i løpet av del 2/3. Del 1 av spesialistutdanningen er derfor en svært viktig læringsarena for FKM.

Kompetansen relatert til FKM skal oppnås i daglig arbeid i hovedsak, og i tillegg gjennom læringsaktiviteter. Det er viktig at forståelsen av FKM knyttes til virket som spesialist og at det ikke oppfattes som noe som er helt på siden av det daglige arbeidet. FKM knyttet til del 2/3 av spesialistutdanningen må tolkes og settes i sammenheng med den spesialiteten LIS utdanner seg i.

Alle spesialister bør kunne nok om elementene i FKM til at de kan delta i læringsaktiviteter, veiledning<sup>3</sup>, supervisjon og kompetansevurdering<sup>4</sup> av LIS for disse læringsmålene. I tillegg kan andre eksperter og fagpersoner trekkes inn i læringsaktiviteter, supervisjon og kompetansevurdering.

I ny spesialistutdanning for leger er en læringsaktivitet en nærmere definert og strukturert aktivitet som gjennomføres med sikte på å oppnå læringsmål. Det pågår kontinuerlig læring gjennom daglig arbeid for alle LIS, men LIS anbefales også å gjennomføre spesifiserte læringsaktiviteter for å støtte læringen. Helsedirektoratet anbefaler nasjonale læringsaktiviteter som kurs og prosedyrer for spesialitetene. Ytterligere viktige læringsaktiviteter utvikles regionalt og lokalt og knyttes opp mot læringsmål i kompetanseportalen, og andre læringsaktiviteter kan også avtales direkte mellom LIS, veileder og leder. For spesialitetene allmennmedisin, samfunnsmedisin og arbeidsmedisin (ASA) anbefaler Helsedirektoratet utdanningsplaner som inkluderer læringsaktivitetsanbefalinger utover kurs og prosedyrelister. Helsedirektoratet utarbeider og anbefaler også detaljerte utdanningsplaner for FKM i ASA-spesialitetene, og for FKM knyttet til del 1 av spesialistutdanningen. For sykehusspesialitetene har de regionale utdanningssentrene et forskriftsfestet ansvar for å utvikle og gjennomføre læringsaktiviteter generelt. Legeforeningen er i spesialistforskriften gitt mulighet for å tilby læringsaktiviteter i tråd med læringsmålene for spesialistutdanningen i allmennmedisin, samfunnsmedisin og arbeidsmedisin, men de kan ikke pålegges dette. Utdanningsvirksomheten er heller ikke pålagt å bruke disse aktivitetene, men kan i prinsippet velge alternative løsninger.

Helsedirektoratet har mottatt flere innspill om behov for endringer i innhold og innretningen på FKM. I tillegg har Helsedirektoratet mottatt oppdrag fra Helse- og omsorgsdepartementet om å utrede behovet for læringsmål som omhandler kliniske studier/klinisk forskning. Helsedirektoratet velger å samle disse sakene til én bred offentlig høring som gjennomføres høst/vinter 2022/2023. Innspillene som Helsedirektoratet mottar gjennom høringen, vil danne grunnlag for beslutning i sakene. Det er satt lang høringsfrist for denne høringen slik at alle interessentene skal ha god tid til å svare.

---

<sup>3</sup> [Veiledning av leger i spesialisering - Helsedirektoratet](#)

<sup>4</sup> [Kompetansevurdering av leger i spesialisering - Helsedirektoratet](#)

### 3. Nye læringsmål som omhandler kliniske studier

#### 3.1 Bakgrunn

Helsedirektoratet mottok i tildelingsbrev for 2021 fra Helse- og omsorgsdepartementet oppdrag om å utrede innføring av læringsmål i spesialistutdanningen av leger og tannleger som oppnås gjennom deltakelse i kliniske studier. Dette oppdraget er forankret i Nasjonal handlingsplan for kliniske studier, 2021-2025<sup>5</sup> i planens innsatsområde nummer 6 om å øke kunnskap og kompetanse hos helsepersonell.

I handlingsplanen står det oppført: *"(...) at klinisk forskning skal være en integrert del av all klinisk praksis og pasientbehandling."* I handlingsplanen blir det redegjort for behovet for å øke kunnskap og kompetanse om kliniske studier da nødvendig og rett kompetanse i kliniske studier hos nøkkelpersonell ikke ivaretas i tilstrekkelig grad gjennom dagens utdanninger av helsepersonell. Det forventes at de som jobber på sykehus eller i de kommunale tjenestene, men ikke forsker selv, har oversikt over studier som kan være aktuelle for pasientene, og bidrar til å rekruttere og følge opp studiepasienter.

En klinisk studie er en utprøving av et medisinsk utstyr, en teknologi, et legemiddel, eller en behandlings- eller rehabiliteringsmetode på mennesker. Hensikten med kliniske studier er å undersøke effekt og sikkerhet av en behandlings- eller rehabiliteringsmetode. Hensikten kan også være å undersøke andre endringer i et behandlingsopplegg. Slike studier er en forutsetning for at en metode skal tas i bruk eller tas ut av praksis. Kliniske studier er et virkemiddel for å nå helsepolitiske mål om bærekraft og likeverdige tjenester av god kvalitet, og næringspolitiske mål om økt konkurransekraft i helsenæringen og økt verdiskaping i norsk økonomi.<sup>6</sup>

Hvorfor er kliniske studier viktig?<sup>7</sup>

- Kliniske studier gir pasienter tilgang til nye behandlingsmetoder
- Kliniske studier bidrar til bedre og tryggere pasientbehandling
- Kliniske studier bidrar til en bærekraftig helsetjeneste
- Kliniske studier bidrar til utvikling av helsenæringen

Læringsmål som omhandler kliniske studier i spesialistutdanningen i odontologi, er allerede ivaretatt gjennom prosessen med etablering av de odontologiske spesialitetene. Videre vil dette notatet kun diskutere innføringen av ett eller flere læringsmål om kliniske studier for leger i spesialisering.

#### 3.2 Forskningskunnskap i dagens forskriftsfestede læringsmål

I spesialistutdanningen for leger er det i dag ikke krav til at alle leger i spesialisering forsker eller bidrar i forskningsaktiviteter. Men, kunnskap om medisinsk forskning, forskningsetikk og forskningsprotokoller med mer, er forskriftsfestet i felles kompetansemål (FKM) og for enkelte spesialiteter i spesialitetsspesifikke læringsmål. I vedlegg 2 til spesialistforskriften finnes i dag fire FKM

<sup>5</sup> Nasjonal handlingsplan for kliniske studier, 2021-2025, [207035\\_kliniske\\_studier\\_k6\\_b.pdf \(regjeringen.no\)](#)

<sup>6</sup> Meld. St. 28 (2014–2015) Legemiddelmeldingen — Riktig bruk – bedre helse, Meld. St. 7 (2019–2020) Nasjonal helse- og sykehusplan 2020–2023, Meld. St. 18 (2018–2019) Helsenæringen — Sammen om verdiskaping og bedre tjenester

<sup>7</sup> Nasjonal handlingsplan for kliniske studier, 2021-2025, s.6-7

under temaoverskriften "Forskningsforståelse", hvorav tre FKM skal oppnås i del 1 av spesialistutdanningen og ett læringsmål er knyttet til del 2/3 av spesialistutdanningen. Læringsmålene omhandler teoretisk kunnskap, og praktisk utøvelse av kompetansen er ikke inkludert<sup>8</sup>:

#### A4. Forskningsforståelse

##### Del 1

|       |                                                                                                                                         |
|-------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| LM-10 | Kjenne til nye trender i medisinsk forskning på tvers av spesialiteter, og kunne reflektere over konsekvenser for egen klinisk praksis. |
| LM-11 | Forstå grunnleggende epidemiologiske og statistiske begreper.                                                                           |
| LM-12 | Kjenne til vanlige studiedesign, hvilke forskningsspørsmål de kan svare på, og styrker og svakheter ved de ulike design.                |

##### Del 2–3

|       |                                                                                                                                      |
|-------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| LM-13 | Kunne lese og forstå og vurdere hypoteser i en forskningsprotokoll, og kjenne til relevant lovverk og grunnleggende forskningsetikk. |
|-------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

Flere spesialiteter har egne spesialitetsspesifikke læringsmål som setter krav til ytterligere vitenskapelig kompetanse i disse spesialitetene. Noen spesialiteter har også egne læringsmål som omhandler kliniske studier, direkte eller indirekte. Under følger eksempler på disse typene læringsmål:

##### Allmennmedisin

|         |                                                                                                                                                         |
|---------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| ALM-020 | Ha kjennskap til allmennmedisinsk forskning, og kjenne til historisk bakgrunn og den faglige forankringen for allmennmedisinen og den personlige legen. |
|---------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

##### Bryst- og endokrinkirurgi

|         |                                                                                                      |
|---------|------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| BEK-013 | Ha kjennskap til relevant litteratur, klinisk og eksperimentell forskning innen brystkirurgi.        |
| BEK-039 | Ha kjennskap til relevant litteratur samt klinisk og eksperimentell forskning innen endokrinkirurgi. |

##### Psykatri

|         |                                                                                                                                                             |
|---------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| VOP-080 | Ha kjennskap til forskningsetiske problemstillinger rundt forskning på pasienter underlagt tvungen psykisk helsevern og/eller manglende samtykkekompetanse. |
|---------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

<sup>8</sup> Spesialistforskriften [Forskrift om spesialistutdanning og spesialistgodkjenning for leger og tannleger \(spesialistforskriften\) - Vedlegg 2. Læringsmål for spesialistutdanningen av leger - Lovdata](#)

*Revmatologi*

|         |                                                                                                                                                                                                                                  |
|---------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| REV-092 | <i>Ha god kunnskap om metodologiske og praktiske utfordringer ved gjennomføring av basalmedisinske og kliniske forskningsprosjekter og under veiledning bidra til forskningsaktivitet/kvalitetssikre informasjonsinnsamling.</i> |
|---------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

### 3.3 Innføring av læringsmål som omhandler kliniske studier

Den nasjonale handlingsplanen for kliniske studier angir at kompetansen om temaet i spesialistutdanningen for leger og tannleger skal oppnås *ved deltagelse* i kliniske studier. Det foreslås også at kompetansen kan oppnås gjennom for eksempel nettverksforskning i samarbeid med etablerte forskningsmiljøer ved andre sykehus og/eller universitetssykehus slik at kompetansen vil kunne oppnås uavhengig av størrelse og innretning på utdanningsvirksomheten. I handlingsplanen blir det også lagt vekt på at utdanningsvirksomhetene som driver med spesialistutdanning av leger i Norge skal legge til rette for at LIS kan delta i gjennomføring av kliniske studier:

*"Spesialistforskriftens § 22 stiller krav til utdanningsvirksomhetene om at de skal utarbeide en plan der det synliggjøres hvordan forskning inngår som en del av spesialistutdanningen. Utdanningsvirksomhetene har ansvar for å utarbeide individuelle planer for studieløpet i samarbeid med den enkelte lege i utdanningsstilling (LIS). Ved god progresjon av kliniske læringsmål bør det være mulig å sette av tid til klinisk forskning."*<sup>9</sup>

Når nasjonal handlingsplans mål om kompetanse hos helsepersonell settes opp mot dagens forskriftsfestede felles kompetansemål og spesialitetsspesifikke læringsmål, finner Helsedirektoratet at det er sannsynliggjort at ett eller flere nye læringsmål bør utvikles og forskriftsfestet for å nå målene som settes for helsetjenestene. FKM som eksisterer i dag nevner ikke noe spesifikt om klinisk forskning/studier og i tillegg er det ingen FKM og få spesialitetsspesifikke læringsmål i spesialitetene som omhandler praktisk forskningskompetanse.

De mulige positive virkningene av forskriftsfesting av nye læringsmål er at kompetanse om klinisk forskning løftes frem og utdanningsvirksomhetene må planlegge hvordan kompetansen skal oppnås for sine leger i spesialisering. En annen mulig virkning er at Norge vil ha flere spesialister som har fått et minimumsnivå av kompetanse innenfor klinisk forskning i løpet av sin spesialistutdanning og forhåpentligvis vil det kunne øke forskningsaktiviteten for kliniske studier at mange LIS skal delta i dette underveis i spesialistutdanningen. En potensiell negativ virkning er at tillegg av nye læringsmål kan bety økt tidspress og samtidighetskonflikter i spesialistutdanningen dersom læringsmålet ikke beskriver praksis slik som den er i dag. LIS som snart er ferdig med sin spesialistutdanning og som ikke har kompetansen som de nye læringsmålene beskriver vil måtte planlegge raskt hvordan kompetansen skal oppnås slik at de kan få søkt om spesialistgodkjenning uten forsinkelse. Dagens praksis ved innføring av nye læringsmål er at endringen kunngjøres i forskriftsendring minst 6 måneder før den trer i kraft. Det vil si at utdanningsvirksomhetene og LIS vil ha minst 6 måneder på å forberede tillegget av nytt læringsmål. Utdanningsvirksomhetene må bruke tid på å finne ut av hvilke læringsaktiviteter som er aktuelle og eventuelt innhente kompetanse dersom de ikke har egne krefter som kan bidra til å supervisere, undervise og delta i kompetansevurdering av LIS opp mot de nye læringsmålene. Imidlertid er den nasjonale handlingsplanen for kliniske studier så klar på tjenestenes ansvar for klinisk forskning at i dette tilfellet tillegger Helsedirektoratet disse potensielle negative virkningene mindre vekt enn de positive.

<sup>9</sup> Nasjonal handlingsplan for kliniske studier, 2021-2025, s.43

### 3.3.1 Felles kompetansemål eller spesialitetsspesifikt læringsmål eller begge deler?

Nytt læringsmål som omhandler kliniske studier vil kunne knyttes til felles kompetansemål og/eller til spesialitetsspesifikke læringsmål som tilhører del 2 og del 3 av spesialistutdanningen for leger. I denne utredningen har Helsedirektoratet vurdert *om* et nytt læringsmål skal inkluderes, men også *hvilken type* læringsmål det skal være. Det vil si om det skal være et felles kompetansemål (FKM) og/eller et spesialitetsspesifikt læringsmål i enkelte spesialiteter, og om det skal være læringsmål som omhandler teoretisk og/eller praktisk kunnskap.

Kompetanse i et nytt FKM som knyttes til del 2/3 må være mulig å oppnå ved arbeid i sykehus, kommune eller utenfor klinisk arbeid. Som et eksempel kan det være at ved opprettelsen av et nytt FKM i kliniske studier som omhandler praktisk kompetanse så må LIS i tradisjonelle laboratoriespesialiteter enten oppnå kompetanse i den perioden de er i arbeid ved klinisk avdeling, hvis det er inkludert i spesialistløpet, eller ha kompetansen fra tidligere. En lege i spesialisering i allmennmedisin (ALIS) må oppnå kompetanse som del av sitt arbeid i kommunen, eller i den perioden de arbeider i sykehus eller kommunal institusjon. Dette kan bli vanskelig og kan medføre flaskehals og forsinkelser. En annen løsning er å vurdere om reell felleskompetanse som egner seg i FKM er et læringsmål som omhandler teoretisk kunnskap, og så i tillegg opprette læringsmål som omhandler praktiske ferdigheter i kliniske studier inn i de spesialitetsspesifikke læringsmålene for de spesialitetene hvor denne kompetansen er relevant.

I den nasjonale handlingsplanen for kliniske studier står det at det er ønskelig at helsepersonell oppnår kompetanse "*i alt fra metodikk til organisering og krav i regelverk*".<sup>10</sup> Oppdraget til Helsedirektoratet er formulert slik at kompetansen i nye læringsmål skal oppnås *gjennom deltagelse* i kliniske studier. Det må forstås som kompetanse som er av praktisk art. Helsedirektoratet legger til grunn at en slik deltagelse kan være som forsker *eller* som lege som rekrutterer pasienter til kliniske studier og følger dem opp. Helsedirektoratet oppfatter det slik at legen ved endt spesialistutdanning ikke må ha oppnådd kompetanse som *forsker i kliniske studier*, men at fokus bør være på at legen er oppdatert på relevante kliniske studier for sin spesialitet, kan informere pasienter om kliniske studier (inkludert fordeler/ulempes/risiko/nytte), kan rekruttere og inkludere pasienter i kliniske studier og kunne følge opp studiepasienter. Alt dette gjøres de fleste steder i dag av LIS og overleger som en del av vanlig klinisk og poliklinisk arbeid.

Innenfor mange fagfelt samarbeider sykehusene i Norge i forskningsprosjekter, og legen er ikke avhengig av at en klinisk studie er organisert ved sitt eget arbeidssted for å kunne inkludere studiepasienter. Et eksempel er kliniske studier innen lungekreft. [Norsk lungekreftgruppe](#)<sup>11</sup> har informasjon på sine nettsider om kliniske studier og har utviklet en [app](#)<sup>12</sup> for leger som gir oversikt over relevante kliniske studier for lungekreftpasienter. Ved å bruke denne informasjonen kan legen finne frem til et klinisk studium som passer for hver enkelt pasient de har ansvar for og også finne informasjon om rekruttering og inklusjon. På [www.helsenorge.no](http://www.helsenorge.no)<sup>13</sup> finnes en oppdatert oversikt over alle kliniske studier i Norge som kan benyttes av helsepersonell og privatpersoner.

<sup>10</sup> Nasjonal handlingsplan for kliniske studier, 2021-2025, s.43.

<sup>11</sup> [Studier - Norsk lungekreftgruppe \(nlcg.no\)](http://Studier-Norsk-lungekreftgruppe(nlcg.no))

<sup>12</sup> [Lungekreftstudier \(icgi.net\)](http://Lungekreftstudier(icgi.net))

<sup>13</sup> [Kliniske studier - helsenorge.no](http://Kliniske-studier-helsenorge.no)

### 3.4 Forslag fra Helsedirektoratet

Helsedirektoratet foreslår at det opprettes ett FKM som inneholder teoretisk kunnskap som skal oppnås av alle LIS som et grunnleggende læringsmål i løpet av spesialistutdanningens del 2/3. I tillegg foreslår Helsedirektoratet at det legges til ett spesialitetsspesifikt læringsmål som omhandler praktisk kompetanse om kliniske studier i de spesialitetene der dette er relevant spesialistkompetanse og hvor læringsaktiviteter og oppnåelse av kompetansen kan gjøres gjennom daglig arbeid, se tabell 2.

Forslag om nytt *teoretisk* felles kompetansemål (FKM), som er felles for alle spesialitetene, legges til del 2/3 av spesialistutdanningen, vedlegg 2, kapittel A4 "Forskningsforståelse" i Spesialistforskriften og får ID FKM-LM 75 dersom det forskriftsfestes:

*FKM-LM 75: Ha kunnskap\* om kliniske studier, inkludert formål og krav i regelverk.*

For de spesialitetene der *praktisk og utøvende kompetanse om kliniske studier* er nødvendig og riktig foreslås det at det legges til ett nytt spesialitetsspesifikt læringsmål for hver relevant spesialitet i vedlegg 2, kapittel C, under ny temaoverskrift "*Kompetanse om kliniske studier*":

*Selvstendig/under supervisjon\* kunne finne frem til relevant klinisk studie for en pasient, informere og rekruttere pasienter til kliniske studier og følge opp studiepasienter.*

\*Helsedirektoratet ønsker tilbakemelding på om det er riktig å henholdsvis bruke kompetansebegrepet "ha kunnskap om" og "selvstendig" eller "under supervisjon" i læringsmålene.

Helsedirektoratet ønsker videre innspill på om læringsmålene er hensiktsmessige, godt nok formulert, om de forstås likt av alle og om læringsaktiviteter og kompetansevurdering kan planlegges basert på læringsmålene. For forslaget om FKM ønsker vi spesielt tilbakemelding om kompetansenivået "ha kunnskap om" er hensiktsmessig for alle spesialitetene, og om formuleringen kan oversettes til arbeid med læring/læringsaktiviteter/kompetansevurdering i praksis.

#### 3.4.1 Spesialiteter hvor det er aktuelt å inkludere spesialitetsspesifikt læringsmål om kliniske studier

Helsedirektoratet har utarbeidet en tentativ liste, se tabell 2, over spesialiteter hvor det kan være aktuelt eller ikke aktuelt/usikkert om det er hensiktsmessig å inkludere et klinisk læringsmål som omhandler praktisk kompetanse om kliniske studier. Helsedirektoratet ønsker tilbakemelding i høringen om dette synes som en riktig fordeling.

| <b>Spesialiteter hvor det er aktuelt å inkludere spesialitetsspesifikt læringsmål om kliniske studier</b> | <b>Spesialiteter hvor det ikke er aktuelt/usikkert om aktuelt</b> |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------|
| Akutt- og mottaksmedisin                                                                                  | Arbeidsmedisin                                                    |
| Allmennmedisin                                                                                            | Immunologi og transfusjonsmedisin                                 |
| Anestesiologi                                                                                             | Klinisk farmakologi                                               |
| Barne- og ungdomspsykiatri                                                                                | Medisinsk biokjemi                                                |
| Barnekirurgi                                                                                              | Medisinsk genetikk                                                |
| Barnesykdommer                                                                                            | Medisinsk mikrobiologi                                            |
| Blodsykdommer                                                                                             | Patologi                                                          |
| Bryst- og endokrinkirurgi                                                                                 | Samfunnsmedisin                                                   |
| Endokrinologi                                                                                             |                                                                   |
| Fordøyelsesykdommer                                                                                       |                                                                   |
| Fysikalsk medisin og rehabilitering                                                                       |                                                                   |
| Fødselshjelp og kvinnesykdommer                                                                           |                                                                   |

Gastroenterologisk kirurgi  
Generell kirurgi  
Geriatrici  
Hjertesykdommer  
Hud- og veneriske sykdommer  
Indremedisin  
Infeksjonssykdommer  
Karkirurgi  
Klinisk nevrofysiologi  
Lungesykdommer  
Maxillofacial kirurgi  
Nevrokirurgi  
Nevrologi  
Nukleærmedisin  
Nyresykdommer  
Onkologi  
Ortopedisk kirurgi  
Plastikkirurgi  
Psykiatri  
Radiologi  
Revmatologi  
Rus- og avhengighetsmedisin  
Thoraxkirurgi  
Urologi  
Øre-, nese-, halssykdommer  
Øyesykdommer

---

Tabell 2. Spesialiteter og opprettelse av klinisk læringsmål som omhandler kliniske studier.

### 3.5 Nasjonalt anbefalt læringsaktivitet knyttet til kliniske studier

#### Nytt felles kompetansemål

Helsedirektoratet anbefaler at felles kompetansemål som omhandler kliniske studier knyttes til allerede eksisterende læringsaktiviteter for læringsmål under temaoverskriften "Forskningsforståelse". Dette kan være læringsaktiviteter som kurs, gruppeveiledning, e-læring, prosjektoppgavearbeid mv.

#### Nytt spesialitetsspesifikt læringsmål om kliniske studier

For det nye spesialitetsspesifikke læringsmålet som omhandler kliniske studier foreslår Helsedirektoratet inkludering av læringsaktiviteten "*Delta i kliniske studier, som forsker eller som lege som rekrutterer og følger opp studiepasienter*" til de spesialitetene som oppretter læringsmålet. Læringsaktiviteten oppføres som en nasjonalt anbefalt læringsaktivitet til spesialiteten av Helsedirektoratet på samme måte som kurs og prosedyrelister. Eventuelt kan ansvaret for å utvikle og definere læringsaktivitet(-er) til læringsmålet legges til eksisterende lokale og regionale prosesser, som for andre læringsaktiviteter (se kapittel 2).

Helsedirektoratet ønsker tilbakemelding om disse læringsaktivitetene over synes hensiktsmessige og riktige.

## 4. Kompetanse om sakkyndig arbeid i felles kompetansemål

### 4.1 Bakgrunn

I tidligere ordning for spesialistutdanningen for leger i Norge var kurs i sakkyndig arbeid for leger et obligatorisk kurs for leger i spesialisering i alle spesialitetene fra 2011. Kurset ble obligatorisk etter en prosess som startet i september 2008 da Helse- og omsorgsdepartementet ga dette i oppdrag til Helsedirektoratet. Et av formålene med å gjøre sakkyndig arbeid til et obligatorisk kurs var at opplæring vil bidra til kvalitet på spesialisteklæringene og gi et større utvalg av kompetente sakkyndige. I praksis tok alle legene i spesialisering e-læringskurset til Legeforeningen som var godkjent som det obligatoriske kurset i sakkyndig arbeid, og som ble utviklet i løpet av arbeidet med oppdraget fra Helse- og omsorgsdepartementet.

Helsedirektoratet har i sitt originale temahefte om FKM knyttet kurs i sakkyndig arbeid som læringsaktivitet til læringsmålene FKM LM-46 og -47 og anført kurset som "*kurs som LIS i felles kompetansemål som hovedregel skal gjennomføre i løpet av sin utdanningstid*". De regionale utdanningsssentrene, som koordinerer spesialistutdanningen for leger i sykehusspesialitetene, har ikke utarbeidet et eget kurs til formålet, og det er Legeforeningens e-læringskurs som er i bruk. I kompetanseportalen er kurset knyttet til FKM LM-46 og -47 i dag.

*Felles kompetansemål, vedlegg 2 til Spesialistforskriften, A8. Lovverk*

*Del 2–3*

|       |                                                                                                                                                 |
|-------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| LM-46 | <i>Forstå ansvaret som legespesialist i ivaretagelsen av lovlighet, forsvarlighet, standardisering og god praksis.</i>                          |
| LM-47 | <i>Ha kjennskap til at det finnes spesiallover, særskilte organer og saksbehandlingsformer av særlig betydning for den enkelte spesialitet.</i> |

Helsedirektoratet får jevnlig spørsmål om det er korrekt at e-læringskurset til Legeforeningen i sakkyndig arbeid knyttes som anbefalt læringsaktivitet til disse læringsmålene da læringsmålene i liten grad beskriver innholdet i kurset. Legeforeningens e-læringskurs omhandler generelt sakkyndig arbeid, altså den rollen en spesialist har blant annet overfor forsikringsselskap, NAV og rettsvesenet som en spesialist på sitt fagfelt. Rettsmedisinske vurderinger er ikke inkludert. Legeforeningen<sup>14</sup> beskriver dette læringsutbyttet for e-læringskurset:

*Etter endt kurs, skal du være i stand til å:*

- utarbeide spesialisteklæringer slik at alle relevante opplysninger og vurderinger kommer med i en systematisk og oversiktlig form*
- foreta fastsetting av medisinsk invaliditet og funksjonsvurdering ved hjelp av bestemte prinsipper*
- forholde deg korrekt til de ulike involverte partene i en erstatningssak etter personskader*
- beskrive den sakkyndiges ansvar sammenlignet med oppdragsgivers ansvar*

<sup>14</sup> [Sakkyndig arbeid OBL - Nettkurs \(legeforeningen.no\)](https://www.legeforeningen.no/nettkurs/sakkyndig-arbeid)

E-læringskurset ble utviklet i forbindelse med prosessen med at kompetanse om sakkyndig arbeid skulle være obligatorisk i spesialistutdanningen for leger, og trolig er læringsutbyttebeskrivelsene representative for det formålet som ble skissert originalt av Helse- og omsorgsdepartementet.

#### 4.2 Spesialitetsspesifikke læringsmål som omhandler sakkyndig arbeid

Det finnes i dag 10 forskriftsfestede spesialitetsspesifikke læringsmål som omhandler ulike typer sakkyndig arbeid i ulike spesialiteter:

##### Allmennmedisin

|         |                                                                                                                                                                                               |
|---------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| ALM-012 | <i>Selvstendig kunne utføre sakkyndighetsvurderinger, også for pasienter man står i et langvarig behandlerforhold til.</i>                                                                    |
| ALM-013 | <i>Ha kunnskap om hvordan behandlerrollen skiller seg fra rollen som sakkyndig, og selvstendig kunne benytte teknikker for å tre ut av allmennlegerollen og gå inn i sakkyndighetsrollen.</i> |

##### Arbeidsmedisin

|         |                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
|---------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| ARB-015 | <i>Ha god kunnskap om spesielle forhold når det gjelder taushetsplikt, sakkyndigrolle, ansvarsforhold/-roller og etikk i utøvelsen av arbeid som spesialist i arbeidsmedisin. Ha god kunnskap om bedriftslegereollen og bedriftshelsetjenestens frie og uavhengige stilling i arbeidsmiljøspørsmål.</i> |
|---------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

##### Barne- og ungdomspsykiatri

|         |                                                                  |
|---------|------------------------------------------------------------------|
| BUP-050 | <i>Ha kjennskap til sakkyndighetsarbeid etter ulike lovverk.</i> |
|---------|------------------------------------------------------------------|

##### Fysikalsk medisin og rehabilitering

|         |                                                                                                                                            |
|---------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| FMR-008 | <i>Selvstendig kunne utøve rollen som sakkyndig i fysikalsk medisin og rehabilitering i henhold til gjeldende regelverk og lovgivning.</i> |
|---------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

##### Klinisk farmakologi

|         |                                                                                                                                                                                         |
|---------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| KLF-013 | <i>Ha god kunnskap om legens roller i terapeutisk sammenheng versus rollen som vitne eller sakkyndig, samt om taushetsplikt versus opplysningsplikt overfor offentlige myndigheter.</i> |
|---------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

*Nevrologi*

|         |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
|---------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| NEV-058 | <i>Ha god kunnskap om regelverk for bruk av tvang i somatisk institusjon.<br/>Ha god kunnskap om <a href="#">førerkortforskriften</a> og kunne utføre førerkortvurderinger.<br/>Ha kunnskap om veiledning av nevrologiske pasienter og pårørende om ulike trygdeytelser og pasientforeninger.<br/>Ha kunnskap om <a href="#">pasientrettighetsloven</a>.<br/>Ha god kunnskap om og beherske utarbeidelse av spesialist- og sakkyndighetserklæringer.</i> |
|---------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

*Patologi*

|         |                                                                                                                                                                                 |
|---------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| PAT-182 | <i>Ha kjennskap til rettspatologisk sakkyndighetserklæring, samt ha kjennskap til den sakkyndiges rolle i retten og den rettsmedisinske kommisjon (DRK) og dennes funksjon.</i> |
|---------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

*Psykiatri*

|         |                                                                                    |
|---------|------------------------------------------------------------------------------------|
| VOP-057 | <i>Ha kjennskap til rettspsykiatrisk sakkyndighetsarbeid og gjeldende lovverk.</i> |
|---------|------------------------------------------------------------------------------------|

*Rus- og avhengighetsmedisin*

|         |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
|---------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| RUS-067 | <i>Selvstendig kunne samarbeide med og ha kunnskaper om andre tjenesteytere på tvers av nivåer, herunder:<br/>– kommunale tjenester<br/>– NAV<br/>– barnevern<br/>– fastlegen<br/>– ansvarsgruppe<br/>– fengselshelsetjenesten<br/>– statsforvalteren<br/>Selvstendig kunne fylle rollen som sakkyndig, herunder skrive spesialistvurderinger og sakkyndigvurderinger.</i> |
|---------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

Det er ulikt kompetansenivå på disse læringsmålene, fra "ha kjennskap til" til "selvstendig kunne fylle rollen som sakkyndig".

#### 4.3 Helsedirektoratets forslag om nytt FKM som omhandler sakkyndig arbeid

Helsedirektoratet mener at kompetanse om spesialisten som sakkyndig fortsatt er relevant, at kompetansen bør beskrives bedre i læringsmålene og bør defineres som felleskompetanse for legespesialitetene knyttet til del 3 av spesialistutdanningen. De forskriftsfestede læringsmålene må til enhver tid beskrive kompetansebehovet for legespesialistene slik at virkelighet og læringsutbyttet fra spesialistutdanningen er sammenfallende.

De mulige positive virkningene av inkludering av et nytt felles kompetansemål som beskriver kompetanse i sakkyndig arbeid er at det blir tydeligere at dette er kompetanse som er knyttet til rollen som spesialist. Spesialister i de fleste spesialitetene vil kunne være i situasjoner hvor det er nødvendig å bidra med spesialisterklæringer. I praksis vil det trolig være få negative virkninger av tiltaket da alle LIS per i dag i praksis allerede tar et kurs som bidrar til å oppnå kompetanse innenfor sakkyndig arbeid.

Helsedirektoratet foreslår at det forskriftsfestes ett felles FKM knyttet til del 2/3 av spesialistutdanningen som omhandler sakkyndig arbeid. Dette læringsmålet vil representere det felles nasjonale minstemålet for kompetanse som passer for alle spesialitetene.

Forslag til nytt felles kompetansemål under oppdatert temaoverskrift "Lovverk og sakkyndig arbeid", del 2/3:

*FKM LM-76: Ha kunnskap\* om sakkyndig arbeid, fastsetting av medisinsk invaliditet og funksjonsvurdering.*

*\*Helsedirektoratet ønsker tilbakemelding om det er riktig nivå på kompetansebegrepet "kunnskap om" som del av høringen.*

Helsedirektoratet ønsker også tilbakemelding i høringen om innholdet i dette læringsmålet er faglig riktig og hensiktsmessig for alle spesialitetene. Spesielt når det gjelder dette med fastsetting av medisinsk invaliditet og funksjonsvurdering.

Helsedirektoratet planlegger ikke å gjøre endringer i de spesialitetsspesifikke læringsmålene som omhandler sakkyndig arbeid for spesialitetene som nevnt over i kap. 4.2, men ønsker gjerne innspill på om innføringen av ett FKM om sakkyndig arbeid gjør at spesialitetsspesifikke læringsmål på lavere teoretisk nivå (ha kjennskap til, mv.) er overflødige.

#### 4.4 Nasjonalt anbefalt læringsaktivitet knyttet til sakkyndig arbeid

Helsedirektoratet foreslår at kurs i sakkyndig arbeid oppføres som nasjonalt anbefalt læringsaktivitet for FKM. Det vil være opp til utdanningsvirksomhetene om de ønsker å utvikle et eget kurs, for eksempel i samarbeid med offentlige etater som NAV, eller videreføre praksis med at LIS tar e-læringskurs i regi av Legeforeningen.

## 5. Nytt felles kompetansemål som omhandler helseøkonomi

### 5.1 Bakgrunn

Regionalt utdanningssenter i Helse Vest RHF (RegUt Vest) har sendt Helsedirektoratet forslag om nytt felles kompetansemål som omhandler kompetanse om helseøkonomi.

Forslaget begrunnes med at kunnskap om helseøkonomi ikke er ivare tatt i andre læringsmål og at innsikt i økonomi er helt sentralt for å kunne fungere som spesialist, herunder evne til å gjøre prioriteringer uansett budsjett. Generelt mener RegUt Vest at et nytt FKM i helseøkonomi er ukontroversielt og at det hittil har vært et hull i læringsmålene, og at det er viktig å få på plass som et læringsmål i FKM på tvers av alle spesialiteter. Det foreslås at nytt felles kompetansemål om økonomi plasseres i vedlegg 2 til spesialistforskriften under temaoverskriften "*Systemforståelse, organisasjonsutvikling og ledelse*".

Innføringen av et FKM som omhandler helseøkonomi støttes av Legeforeningen og de regionale utdanningssentrene som har uttalt seg om saken (Helse Sør-Øst RHF og Helse Nord RHF).

Helsedirektoratet har justert på ordlyden i det originale forslaget etter innspill fra ekstern innspillsprosess og spesielt fra intern innspillsprosess i Helsedirektoratet. Det ble vurdert at initiale formulering med begrepet "helseøkonomi" var for generelt og at det ville være uklart og vanskelig å omsette til læring, læringsaktiviteter og kompetansevurdering. Helsedirektoratet har derfor valgt å foreslå en formulering som omhandler finansiering av helsetjenestene og hvordan det påvirker virksomhetens og legers arbeid.

### 5.2 Forslag om FKM som omhandler helseøkonomi

Helsedirektoratet foreslår opprettelsen av ett nytt felles kompetansemål som omhandler helseøkonomi. Dette plasseres under temaoverskrift A12. Systemforståelse, organisasjonsutvikling og ledelse, del 2/3 og er felles for alle spesialitetene:

*FKM LM-77: Ha kjennskap til hvordan helsetjenestene finansieres, og hvilke konsekvenser det har for den enkelte virksomhet og den enkelte lege.*

Helsedirektoratet ønsker tilbakemelding på om dette nye læringsmålet synes faglig riktig og hensiktsmessig for alle legespesialitetene, og om læringsmålet har korrekt kompetansenivå og er godt formulert. Dekker læringsmålet det spesialisten trenger av kompetanse innen helseøkonomi? Vil læringsmålet forstås likt av alle? Er det behov for en utdypende tekst til læringsmålet for å gi eksempler eller forklare læringsmålet ytterligere?

### 5.3 Nasjonalt anbefalt læringsaktivitet

Kurs i administrasjon og ledelse i ny ordning er en læringsaktivitet som er knyttet til felles kompetansemål som omhandler lovverk, systemforståelse, organisasjonsutvikling og ledelse.

For sykehusspesialitetene er det regionalt utdanningssenter i Helse Vest RHF som koordinerer kurset og følger opp nasjonal kurskomité for administrasjon og ledelse. I allmennmedisin dekkes administrasjon og ledelse av de anbefalte grunnkursene, fortrinnsvis grunnkurs B. I samfunnsmedisin er kurs "F. Administrasjon og ledelse for samfunnsmedisinere" nasjonalt anbefalt kurs knyttet til dette fagområdet og for spesialiteten arbeidsmedisin er det kurset "Ledelse og organisasjonsutvikling for arbeidsmedisinere". Helsedirektoratet foreslår at det nye felles kompetansemålet som omhandler helseøkonomi inkluderes i kursene i administrasjon og ledelse, som nevnt over.

## 6. Liste over nasjonalt anbefalte læringsaktiviteter til FKM

### 6.1 Bakgrunn

Nasjonalt anbefalte læringsaktiviteter er læringsaktiviteter som er aktuelle for de fleste LIS å gjennomføre for å oppnå kompetanse opp mot de læringsmålene som er koblet til aktivitetene, se kapittel 2. Helsedirektoratet anbefaler nasjonale læringsaktiviteter for alle spesialitetene. Dette dreier seg om kurs (alle spesialiteter) og prosedyrelister (35 spesialiteter).

Da felles kompetansemål ble utviklet av Helsedirektoratet ble det utarbeidet en oversikt over læringsaktiviteter knyttet til hvert læringsmål. Dette dokumentet omfattet også utførlige forklaringer til hvert læringsmål. Dokumentet dannet grunnlaget for utdanningsplanene til FKM for del 1 og ASA-spesialitetene, og til helseforetakenes arbeid med FKM-utdanningen for sykehusene. Helsedirektoratet ønsker nå å presisere hva som anbefales som nasjonalt anbefalte læringsaktiviteter for alle LIS, og har arbeidet med en liste som skal være tydelig og mer oversiktlig enn før.

Felles kompetansemål er læringsmål som gjelder for alle LIS, uavhengig av spesialitet. Noen FKM er utformet slik i dag at kompetansen knyttet til dem vil være vanskelig å oppnå overalt (se kap. 7). Dette kan gjøre det noe utfordrende å utvikle hensiktsmessige nasjonale læringsaktiviteter for alle LIS i alle 46 spesialiteter.

### 6.2 Helsedirektoratets forslag

Se tabell 3 på neste side for forslag til liste. Helsedirektoratet foreslår kurs, men også nasjonalt anbefalte læringsaktiviteter som har andre former enn det tradisjonelle. Helsedirektoratet legger også inn en valgfrihet i gjennomføringen av noen læringsaktiviteter, da tema kan belyses via kurs, e-læring, fagdager, intern opplæring eller lignende.

Helsedirektoratets forslag til nasjonalt anbefalt liste over læringsaktiviteter inkluderer en aktivitet som er en anbefaling rettet mot de legene i spesialisering som arbeider klinisk med pasientrettet arbeid. Denne er markert med \* i listen under. For leger i andre spesialiteter vil denne ikke være nødvendig eller hensiktsmessig å gjennomføre.

Helsedirektoratet knytter ikke enkelte læringsmål til de nasjonalt anbefalte læringsaktivitetene, annet enn for ASA-spesialitetene. Det betyr at helseforetakene må knytte læringsmålene opp mot aktivitetene og registrere dette i kompetanseportalen dersom listen innføres.

| Forslag til liste over nasjonalt anbefalte læringsaktiviteter for FKM   |                                                                                                                      | Del        | Tema i FKM (temaoverskrift)                                                                                                                                                          |
|-------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Kurs, fagdager, intern opplæring, e-læring eller lignende</b>        | Samvalg                                                                                                              | 1, sykehus | Kunnskapshåndtering, pasient- og brukermedvirkning                                                                                                                                   |
|                                                                         | Pedagogikk og kommunikasjon                                                                                          | 1, sykehus | Kommunikasjon, pasient- og brukermedvirkning, pasient- og pårørendeopplæring, samhandling                                                                                            |
|                                                                         | Akuttmedisin (Statsforvalterens kurs)                                                                                | 1, kommune | Samhandling                                                                                                                                                                          |
|                                                                         | Offentlig helsearbeid (Statsforvalterens kurs)                                                                       | 1, kommune | Etikk, forebygging, lovverk og sakkyndig arbeid, pasient- og brukermedvirkning, pasient- og pårørendeopplæring, samhandling, systemforståelse, organisasjonsutvikling og ledelse     |
|                                                                         | Etikk                                                                                                                | 1/2/3      | Etikk                                                                                                                                                                                |
|                                                                         | Forskningsforståelse og kunnskapshåndtering                                                                          | 1/2/3      | Forskningsforståelse og kunnskapshåndtering, kvalitet og pasientsikkerhet                                                                                                            |
|                                                                         | Supervisjon og veiledning                                                                                            | 2/3        | Kommunikasjon                                                                                                                                                                        |
|                                                                         | Administrasjon og ledelse, eller tilsvarende kurs som anbefalt for allmenntidisin, samfunnsmedisin og arbeidsmedisin | 3          | Etikk, kvalitet og pasientsikkerhet, lovverk og sakkyndig arbeid, samhandling, systemforståelse, organisasjonsutvikling og ledelse                                                   |
|                                                                         | Sakkyndig arbeid                                                                                                     | 3          | Lovverk og sakkyndig arbeid                                                                                                                                                          |
| <b>Annen læringsaktivitet</b>                                           | Veiledning og supervisjon av andre (kollegaer og/eller studenter)                                                    | 2/3        | Kommunikasjon                                                                                                                                                                        |
|                                                                         | Gruppeveiledning                                                                                                     | 1/2/3      | Etikk, forebygging, forskningsforståelse, kommunikasjon, kvalitet og pasientsikkerhet, lovverk og sakkyndig arbeid, samhandling, systemforståelse, organisasjonsutvikling og ledelse |
|                                                                         | Bruk av etiske prinsipper og etisk refleksjon i daglig arbeid                                                        | 2/3        | Etikk                                                                                                                                                                                |
|                                                                         | Prosjektoppgave – kunnskap og forbedring                                                                             | 2/3        | Etikk, forskningsforståelse, kunnskapshåndtering, kvalitet og pasientsikkerhet, lovverk og sakkyndig arbeid, systemforståelse, organisasjonsutvikling og ledelse                     |
|                                                                         | Delta i «uheldig hendelse-/komplikasjonsmøter», eller lignende                                                       | 1/2/3      | Etikk, kommunikasjon, kvalitet og pasientsikkerhet, lovverk og sakkyndig arbeid, systemforståelse, organisasjonsutvikling og ledelse                                                 |
|                                                                         | Delta i gjennomføringen av tverrprofesjonelt lærings- og mestringskurs for pasienter og/eller pårørende*             | 2/3?       | Pasient- og pårørendeopplæring                                                                                                                                                       |
|                                                                         | Internundervisning: Delta i, lage, presentere og få tilbakemelding på internundervisning.                            | 1/2/3      | Kommunikasjon                                                                                                                                                                        |
| *For spesialiteter hvor pasientarbeid er del av daglige arbeidsoppgaver |                                                                                                                      |            |                                                                                                                                                                                      |

Tabell 3. Forslag til nasjonalt anbefalte læringsaktiviteter til felles kompetansemål

### 6.3 Høringsinnspill

Helsedirektoratet ønsker innspill på innholdet i forslaget til nasjonalt anbefalte læringsaktiviteter knyttet til FKM. Herunder om aktivitetene er hensiktsmessige og bidrar i legenes læring.

Helsedirektoratet ønsker også innspill på andre læringsaktiviteter som vil egne seg som nasjonalt anbefalte aktiviteter knyttet til FKM.

## 7. Innretning og fordeling av felles kompetansemål

### 7.1 Innhold i og fordeling av felles kompetansemål i del 1 av spesialistutdanning

Som tidligere nevnt i dette dokumentet er det forskriftsfestet 64 felles kompetansemål, hvorav 50 skal oppnås i løpet av del 1 av spesialistutdanningen. Helsedirektoratet har mottatt innspill om at for mange FKM er lagt til del 1 og at noen FKM knyttet til del 1 tar det lengere tid å oppnå enn 12 mnd i sykehus og 6 mnd i kommunal helse- og omsorgstjeneste. Vi har også mottatt innspill om at noen FKM knyttet til del 1 er for komplekse og passer bedre som læringsmål senere i spesialistutdanningen.

Faren ved en eventuell skjevfordeling av FKM mellom spesialistutdanningens deler er at LIS1 ikke får tid til å oppnå FKM-kompetanse og at læringsmålene signeres uten kompetansevurdering i forkant for å "få LIS videre i utdanningen". Det vil også være en ulempe dersom FKM sees som en tilleggsbelastning og at kompetansen ikke kan oppnås i daglig arbeid på en naturlig måte.

Eksempler på slike FKM knyttet til del 1 kan være:

|       |                                                                                                                                                                                                                             |
|-------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| LM-36 | <i>Kjenne til risikoer ved pasientbehandling på egen arbeidsplass, kunne bidra til å utarbeide beredskap, iverksette relevante forebyggende tiltak og kjenne til hvordan vurdere om tiltakene etterleves og har effekt.</i> |
| LM-50 | <i>Kunne vise evne til å tilstrebe frivillighet og selvbestemmelse for pasientene og under veiledning kunne involvere pasienten mest mulig i prosessen når tvangsutøvelse vurderes nødvendig.</i>                           |
| LM-53 | <i>Kunne identifisere og konkretisere individuelle behov for opplæring og legge til rette for læring og mestring.</i>                                                                                                       |
| LM-54 | <i>Ha kunnskap om metoder og pedagogiske prinsipper for å planlegge, gjennomføre og evaluere opplæring av pasienter og pårørende i samhandling med relevante profesjonsgrupper.</i>                                         |
| LM-58 | <i>Ha kjennskap til prinsipper for å lage standardiserte forløp for pasienter med kortvarige tilstander og for pasienter med komplekse langvarige lidelser.</i>                                                             |

Noen av disse FKM er rettet mot klinisk arbeid, og vil, dersom de legges til FKM del 2/3, ikke være mulig å oppnå for alle LIS grunnet forskjeller i spesialitetene.

Helsedirektoratet har også fått uformelle innspill om at enkelte av FKM knyttet til del 1 av spesialistutdanningen beskriver kompetanse som mange LIS har oppnådd gjennom grunnutdanningen.

#### 7.1.1 Høringsspørsmål

FKM sin plass i spesialistutdanningen er viktig, og læringsmålene må beskrive reelle felleskompetanser for legespesialistene.

Helsedirektoratet ønsker derfor innspill på:

- Vil en annen fordeling av FKM på henholdsvis del 1 og del 2/3 av spesialistutdanningen enn i dag være hensiktsmessig? I tilfelle, hvilke FKM bør flyttes og hvorfor?

- Er det eksisterende FKM i dag som så åpenbart beskriver kompetanse oppnådd i grunnutdanningen i både Norge og i utlandet at de kan utelates? Eller kan disse FKM legges inn under andre læringsmål eller omformuleres?
- Er det FKM som er overflødige eller som er uhensiktsmessige, og bør tas ut?
- Er det kompetanser som er felles for legespesialister som mangler i FKM i dag? Hvilke og hvordan kan kompetansen formuleres som læringsmål? Eksempler på dette kan være egnethet, profesjonalitet eller annet.

## 7.2 FKM del 2/3 som separat del eller som del av spesialitetsspesifikke læringsmål?

FKM knyttet til del 2/3 er i dag 24 læringsmål som er felles for alle LIS i alle 46 legespesialiteter. Spesialitetene er heterogene og i flere spesialiteter arbeider ikke legene med klinisk og pasientrettet arbeid. Helsedirektoratet har fått innspill om at det er noen forskriftsfestede FKM lagt til del 2/3 av spesialistutdanningen som det ikke er mulig eller hensiktsmessig å oppnå i ikke-kliniske spesialiteter, og at det er fare for at disse læringsmålene bare godkjennes som oppnådd uten kompetansevurdering. Det er en ulempe dersom FKM sees som en tilleggsbelastning når kompetansen ikke kan oppnås i daglig arbeid på en naturlig måte.

Denne problemstillingen kan også illustreres med det som står i kapittel 3 om nye læringsmål i kliniske studier. For denne kompetansen foreslår Helsedirektoratet at det lages et spesialitetsspesifikt "felleslæringsmål" som inkluderes i de spesialitetene hvor praktisk kompetanse i kliniske studier er relevant, da praktisk kompetanse i kliniske studier ikke er en reell felleskompetanse som egner seg i FKM for alle 46 spesialiteter.

Eksempler på eksisterende FKM som kan være vanskelig eller ikke hensiktsmessig at oppnås av alle LIS i del 2/3 av spesialistutdanningen:

### A5. Kommunikasjon

#### Del 2–3

|       |                                                                                                    |
|-------|----------------------------------------------------------------------------------------------------|
| LM-19 | Kunne bruke kommunikasjonsferdigheter som verktøy i behandlingen (terapeutisk).                    |
| LM-21 | Kunne kommunisere om sin egen og pasientens usikkerhet på måter som skaper trygghet og forståelse. |

### A6. Kunnskapshåndtering

#### Del 2–3

|       |                                                                                                                    |
|-------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| LM-33 | Selvstendig kunne gjennomføre en god beslutningsprosess om behandlingsalternativer sammen med pasienten (samvalg). |
|-------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

*A7. Kvalitet og pasientsikkerhet**Del 2–3*

|       |                                                                                                                                                            |
|-------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| LM-41 | <i>Kunne anvende relevante e-helseverktøy i arbeidet med forbedring av klinisk praksis, pasientforløp, administrative arbeidsprosesser og samhandling.</i> |
|-------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

*A10. Pasient- og pårørendeopplæring**Del 2–3*

|       |                                                                                                                                                                                    |
|-------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| LM-55 | <i>Kunne anvende metoder og pedagogiske prinsipper for å planlegge, gjennomføre og evaluere opplæring av pasienter og pårørende i samhandling med relevante profesjonsgrupper.</i> |
|-------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

Det er uheldig dersom det utvikler seg en praksis hvor FKM, som det ikke er mulig eller hensiktsmessig å oppnå, blir godkjent/signert bare for at LIS skal oppnå muligheten for å søke om spesialistgodkjenning.

Et alternativ til dagens praksis, med at alle FKM knyttet til del 2/3 skal oppnås av alle, er at noen eller alle FKM knyttes opp til hver spesialitet som "spesialitetsspesifikke felle kompetansemål", heller enn å være noe separat. Positive virkninger av dette kan være at det blir tydeligere for alle at oppnåelse av kompetanse i FKM skal innlemmes i daglig arbeid og at FKM er relevant for virket som spesialist. LIS vil også etter en slik endring kun ha én læringsmålsplan i kompetanseportalen som kan hindre at felles kompetansemål oppfattes som å være noe som skal oppnås utenom andre læringsmål. Potensielle negative virkninger av en sammenslåing er at det blir vanskelig for LIS å finne ut av hva som er definert som felleskompetanser for legespesialistene i Norge utover FKM knyttet til del 1.

Dersom Helsedirektoratet skulle bestemme at FKM knyttet til del 2/3 innlemmes i de spesialitetsspesifikke læringsmålene, vil det måtte gjøres et arbeid hvor man går igjennom FKM og definerer hva som er relevant og hva som ikke er relevant for hver enkelt spesialitet. For alle 46 spesialiteter må det lages en ny temaoverskrift "Felles kompetansemål" i vedlegg 2 til spesialistforskriften og det må opprettes nye læringsmåls-ID for alle FKM som tas inn i spesialitetsrettede læringsmål/kliniske læringsmål.

### 7.2.1 Høringsspørsmål

Helsedirektoratet ønsker innspill på:

- Vil det være hensiktsmessig å gjøre om innretningen på felles kompetansemål slik at læringsmålene knyttet til del 2/3 blir spesialitetsrettede felleslæringsmål til hver enkelt spesialitet?
- Hva er fordeler og/eller ulemper ved en slik endring?